

LAKIALOITE 56/2011 vp

Laki kuntalain muuttamisesta

Eduskunnalle

Kunnalliseen päätöksentekoon kohdistuu aiempaa enemmän paineita kuntalaisten osallisuuden vahvistamisesta. Nuorisolain 8 §:n (72/2006) pohjalta on tehty useita aloitteita ja kysymyksiä nuorisovaltuustojen aseman vakiinnuttamiseksi. Samoin vanhusneuvostojen asemaa on pyritty laajasti edistämään. Valmisteilla olevan vanhuspalvelulain myötä ne tulevat saamaan virallisen statuksen. Kuntauudistushankkeen yhteydessä yksi tärkeä alue on kuntademokratian turvaaminen. Muutamissa kunnissa, esimerkiksi Vantaalla ja Sastamalassa, on laadittu laaja osallisuusstrategia, jonka tavoitteena on järjestelmällisesti edistää kuntalaisten vaikutusmahdollisuuksia. Vastaavanlainen osallisuusstrategia on otettava käyttöön kaikissa Suomen kunnissa.

Kuntalain 27 §:ssä säädetään, että "valtuuston on pidettävä huolta siitä, että kunnan asukkailla ja palvelujen käyttäjillä on edellytykset osallistua ja vaikuttaa kunnan toimintaan". Pykälässä luetellaan myös eri toimet, joiden avulla kuntalaisten osallisuutta voidaan toteuttaa. Kuitenkin ilman erillistä strategiaa on vaarana, että pykälän tavoite toteutuu vailla vaivasta. Yksittäisten kuulemisten ja muiden toimenpiteiden vaikutus ei ole suuri, mikäli niitä ei ole kytketty isompaan kokonaisuuteen. Ennen kaikkea erityisryhmät, kuten maahanmuuttajat, ikäihmiset, nuoret ja lapset, voivat helposti jäädä muita kuntalaisia heikompaan asemaan.

Vantaan kaupungin osallisuusmallin tavoitteena on saattaa kuntalaiset yhtenäiseen asemaan ja kehittää avointa toimintakulttuuria ja päätöksentekoa. Osuusmalli on laadittu yhteis-

työssä kaikkien toimialojen kanssa. Tällaiselle mallille on erityinen tarve nyt, kun kuntakenttä on uudistumassa. On tärkeää pitää huolta siitä, että kuntalaisten, ja erityisesti haavoittuvassa asemassa olevien kuntalaisten, mahdollisuus vaikuttaa heitä koskevaan päätöksentekoon ei heikkene.

Tilanne on muutoinkin osallisuuden ja demokratiakasvatuksen osalta murroksessa. Maahanmuuttajien määrä on Suomessa lisääntymään päin. Sisäministeriön julkaiseman Maahanmuuton vuosikatsauksen mukaan vuonna 2010 ulkomaan kansalaisten määrä Suomessa kasvoi 7,9 %. Valtion tasolla etnisten suhteiden neuvottelukunta (ETNO) edesauttaa vuorovaikutusta. Maahanmuuttajille haasteita osallisuuteen asettavat kuitenkin niin kieli- kuin kulttuurimuuritkin. Nuorten mielenkiinto sovinnaisen ja perinteisen osallistumisen keinoja kohtaan on heikkenemässä (ks. esim. Nuorisobarometri 2008). Erityisesti nuoret eivät koe, että he voivat aidosti vaikuttaa oman asuinalueensa päätöksentekoon. Nämä varhaiset osallisuuskokemukset vaikuttavat pitkälle — jos osallistumista ei koeta mielekkääksi, ei äänestetä. Toisaalta tiedämme myös, että jos nuori jättää äänestämättä ensimmäisellä kerralla, kun se on mahdollista, jää äänestämisen väliin jatkossakin.

Osallisuuden murros jatkuu pitkälle tulevaisuuteen suomalaisten ikääntyessä nopeasti. Yli 65-vuotiaita on tällä hetkellä reilu kuudennes kansasta. Ennusteiden mukaan vuonna 2030 heitä on jo neljännes. Vanhusneuvostot edesauttavat ikäihmisten huomioimista päätöksenteossa.

Erillisen toimielimen perustaminen ei kuitenkaan automaattisesti johda tilanteen parantumiseen. Tämä on nähty jo nuorisovaltuustojen kohdalla.

Vammaispolitiikan yhtenä periaatteena on vammaisten henkilöiden oikeus osallisuuteen. Tilanteen parantaminen on tunnustettu haasteeksi vammaispoliittisessa ohjelmassa (VAMPO) 2010—2015. Kuten maahanmuuttajien kohdalla, toimenpiteitä ja toimijoita löytyy runsaasti valtakunnallisella tasolla, mutta kuntatasolla vaihtelevammin. Osallisuusstrategialla edistetään myös vammaisten asemaa.

Pakollisen osallisuusstrategian myötä kunnissa voidaan ajoissa huomioida ne erityisryhmät,

joille ei ole olemassa olevia toimielimiä, kuten esimerkiksi nuorisovaltuustoa tai vanhusneuvostoa. Lisäksi strategialla vahvistetaan ja tehostetaan olemassa olevien elimien roolia osana päätöksentekojärjestelmää. Tuomalla erityisryhmät paremmin mukaan päätöksentekoon parannetaan osallisuuden lisäksi itse päätöksenteon laatua ja tuloksia, kun asianomaiset pystyvät tuomaan omat näkemyksensä esiin.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

kuntalain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
lisätään kuntalakiin (365/1995) uusi 27 a § seuraavasti:

27 a §

Osallisuusstrategian laatiminen

Valtuusto laatii ja hyväksyy toimikautensa ajaksi osallisuusstrategian yhteistyössä kunnan asukkaiden ja erityisryhmien kanssa. Strategias-

sa määritellään, kuinka kunnan asukkaiden ja palvelujen käyttäjien osallistumista ja vaikuttamista edistetään.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2012.

Helsingissä 20 päivänä joulukuuta 2011

Outi Mäkelä /kok